

IRODALOM.

Histoire du Commerce français dans le Levant au XVII-e Siècle
par **Paul Masson**. Paris, Hachette et Cie, 1896. 8-rét.

Azon olvasóinknak, kik a francziáknak a Földközi tenger kikötőivel a 17. században üzöti kereskedelmének történetével bővebben akarnak megismerkedni, dr. Masson jelen munkáját melegen ajánlhatom. A tárgy közelebbről érdekli a magyar kereskedelem történetiróját is azon szoros viszonynál fogva, melyben különösen a török hódoltság és Erdély állottak Konstantinápolylyal a szóban forgó évszázad folyamában. S hogy a munkában Magyarország nevével mégis oly ritkán találkozunk, azon nem igen csodálkozhatunk, mert először is, szerzünk az árucikkek eredetét illetőleg nem igen bocsátkozik részletekbe; másodsor pedig, mert bizonyára sok magyar áru jutott el Marseille révén Franciaországba, Svájcba, Angliába, Hollandiába, sőt még Déli Németországba is, melyekről soha senki sem tudta, hogy eredetileg honnan is kerültek Nyugat-Európa piaczára.

Hogy pedig a magyarországi kereskedők szorgalmasan eljártak a sztambuli piacra, azt egyéb jelenségeken kívül, már onnan is tudjuk, hogy a magyar pénz közkézen forgott s hogy egy Konstantinápolyból 1688. május havából kelt (kiadatlan) levél szerint a magyar „Zecchino“ értéke „2¹/₄ piaszter courante“ vala.

Szerző egy rövid bevezetésben érdekesen vázolja főbb vonásaiban a török-francia érintkezések történetét a megelőző XVI. század folyamában azon időponttól fogva t. i. midőn I. Ferencz követe véd- és dacz-szövetséget kötött Szulejmán szultánnal V. Károly és barátai ellen, melynek a császár saját nyilatkozata szerint a mohácsi vész vala folyománya. Ugyanazon követ volt az, ki Franciaország részéről a portával az első forma szerinti kereskedelmi szerződést kötötte (1535-ben), melynek pontjai képezték alapját a későbbi t. i. 1569 és 1581-ben aláírt „Capitulations“-nak is. A barátságot több-kevesebb hévvel föntartották egymással a két fejedelem utódai a trónon mindaddig mig a XVI. szá-

zad vége felé a viszony meghidegült olyannyira, hogy a porta kénytelen vala panaszt emelni Párisban amiatt, hogy a francia király katonáinak megengedi miszerint Magyarországon a szultán ellenségeinek táborában szolgálhatnak. Ugyanezen időtájt, Erzsébet angol királynő első állandó portai követének is sikerült nemzete számára egy előnyös kereskedelmi szövetséget kötnie. Az angolokkal együtt a hollandiak is lassankint túlsúlyra vergődtek és Velenczének fénycsillaga sem áldozott volt még le egészen. Mindennek következménye gyanánt bekövetkezett az a hosszú válság, melyet szerzőnk „L'anarchie Commerciale (1610—1661)“ czim alatt az első könyvben tárgyal.

A francia Levante-kereskedelem ily módon tengődött tovább mindaddig, míg Colbert nem jelent meg az események színhelyén s újra nem szervezte egyéb dolgokon kívül Franciaország belső és külső kereskedelmét, és új életet öntött zsibbadó szervezetébe. Munkáját fejlesztették utódai az adminisztrációban t. i. Seignelay, Pontchartrain, Chamillart és mások. Ezen időszaknak részletes esetelesét a második könyv adja „Le relèvement du Commerce (1661—1715)“ czim alatt.

Vége a harmadik könyvben leírja szerző a francziák Levante-kereskedelmének állapotát a XVII. század végén; részletezi a francia hajóktól állandóan meglátogatott kereskedelmi központokban — les échelles du Levant — t. i. Syria, Egyptom, Anatolia, az Archipelago, Európai Törökország és a Morea főbb nemzetközi piacain akkor főnálló viszonyokat; leírja az ottani életet, az ottani kereskedelemben divott szokásokat stb. és elvégre röviden foglalja közre azon termékekkel, melyek a Marseille és a Kelet közötti kereskedelem főbb árucikkjeit képezték.

A kötet elején szerzőnk lajstromot ad a fölhasznált kézirati anyagról és bibliographiát a forrásaiul szolgált könyvekről, melyek hasznos utmutatót képeznek a további kutatásra. Ezekből azonban arról is győződik meg az olvasó, hogy a szerzőnk, úgy látszik, — anyanyelvén kívül mást nem ért és hogy kizárólag francia forrásokból merített. Már pedig más nyelveken irt, különösen angol, hollandi és olasz források igénybevétele nélkül, olyan nemzetközi tárgyról, mint a Földközi tenger kereskedelmének története, bajosan formálhat tiszta képet és véleményt egy író. Haszontalan munkát azonban azért még sem végzett; sőt ellenkezőleg, mint már említettem, jó haszonnal fogja forgatni könyvét a kutató.

London.

Kropf Lajos.